

Vrijdag 7 januari 2005

1. Marktomvang

De landbouwsector is van groot economisch belang voor Roemenië. De productie in de landbouw heeft een belangrijke invloed op de nationale economie. Het feit dat het daarbij vooral gaat om bulkproducten met weinig toegevoegde waarde, demonstreert echter ook meteen het risico: een mislukte oogst heeft meteen een belangrijk effect op de economie. Om die reden is het huidige beleid sterk gericht op omschakeling naar een meer "value added" landbouw.

Die omschakeling wordt ook ondersteund door het EU-beleid waarin duurzame productie, agrarisch natuurbeheer en het accent op kwaliteit in plaats van kwantiteit belangrijke elementen zijn.

In dit kader ziet Roemenië voor zichzelf interessante kansen voor bijvoorbeeld biologische landbouw.

De agrarische sector in Roemenië verschaft werk aan 36 procent van de beroepsbevolking en genereert 19 procent van het bruto nationaal product. Hiermee is Roemenië het meest agrarische land van de kandidaatlidstaten in Centraal-Europa.

De verhouding dierlijke productie versus plantaardige productie varieert de laatste jaren nogal, maar de gewasproductie is het belangrijkste met een aandeel dat fluctueert tussen de 53 en 63 procent.

Een van de meest fundamentele knelpunten in de landbouwsector is de afwezigheid van een goed landbouwkredietstelsel.

Dit hangt samen met de nog geringe ontwikkeling van de grondmarkt. Mogelijkheden voor investeringen in de primaire sector blijven daarom beperkt. Die investeringen zijn echter wel noodzakelijk om te komen tot een schaalvergroting die op haar beurt moet leiden tot vergroting van de concurrentiekracht. Kleinschaligheid heeft tot gevolg dat op het Roemeense platteland sprake is van een grijze economie: ruilhandel en zwarte verkoop van producten komt op grote schaal voor.

We bekijken de opportuniteiten sector per sector:

2. Vleesindustrie

Het aandeel van de vleessector in de totale omzet van de Roemeense voedingsmiddelenindustrie bedraagt ongeveer 14 procent. Het aantal bedrijven dat in deze sector actief is, neemt structureel toe, terwijl de totale veestapel juist afneemt. Dit duidt erop dat steeds meer vlees geïmporteerd wordt. Omdat de binnenlandse productie de vraag naar vlees niet volledig dekt, heeft de Roemeense overheid twee belangrijke maatregelen genomen:

- een reductie van de invoerrechten naar 20 procent voor vers en bevroren rund- en varkensvlees (voorheen respectievelijk 40 en 45 procent) voor de periode 1 januari tot 30 juni 2004;
- een subsidie van in totaal 1 miljard lei voor fokkerijen.

De productie in de staatssector neemt af en de privé-sector is nu de voornaamste producent. De productiefaciliteiten van voor 1989 zijn in onbruik geraakt. Veel kleine privé-bedrijven zijn opgezet, sommige met zeer kleine capaciteit. Veel van deze kleine bedrijven zullen niet in staat zijn aan de EU-normen te voldoen en zullen gesloten worden voor toetreding. Van de 930 vleesverwerkende bedrijven zal waarschijnlijk eenderde gesloten worden voor 2007.

3. Pluimvee

In 1989 bestonden er 67 grotere slachthuizen, die een verwerkingscapaciteit hadden van circa 2.000-4.000 stuks gevogelte per uur. Hiervan zijn nu nog slechts twaalf operationeel en niet meer dan vijf zijn er gemoderniseerd (sommige met behulp van Nederlandse technologieën, zoals bijvoorbeeld van Stork & Meyn). Er zijn momenteel 49 kippenveesverwerkers. Waarschijnlijk moeten twaalf van deze bedrijven de deuren sluiten voor EU-toetreding omdat ze niet aan de normen voldoen.

De laatste jaren is een aantal nieuwe kleinere pluimveeslachterijen opgezet. De markt voor pluimvee is sterk gefragmenteerd. Er zijn veel aanbieders en de concurrentie is groot. De concurrenten proberen een groter marktaandeel te verwerven door een hogere kwaliteit te leveren of een betere prijs te vragen (de prijs blijft een belangrijk criterium in de aankoopbeslissing). Veel pluimveebedrijven maken voor de distributie van een deel van hun producten (40-60 procent) gebruik van hun eigen winkels. De rest van de producten vindt zijn weg via het netwerk van groothandels, cash-and-carry's en supermarkten. Omdat er geen goede faciliteiten aanwezig zijn voor het verhandelen van verse producten, worden de meeste kipproducten diepgevroren verkocht. Roemenië is een netto-importeur van kippenvlees, hoofdzakelijk afkomstig uit de Verenigde Staten, Brazilië, Hongarije en de EU.

4. Varkensvlees

Varkensvlees is de meest geconsumeerde vleessoort in Roemenië. Ongeveer 80 procent van de totale vleesconsumptie bestaat uit varkensvlees. De productie van varkensvlees is de laatste jaren afgenomen, met name doordat veel grote staatsboerderijen werden gesloten. In het verleden werd het varkensvlees verwerkt door gespecialiseerde slachthuizen, verbonden aan de voedselverwerkende industrie. Na 1989 is een aantal private ondernemers gestart met eigen onafhankelijke slachthuizen en productielijnen, veelal met behulp van westerse - voornamelijk Duitse - technologieën. Deze private slachterijen hebben een capaciteit van 1 tot 40 ton per dag. Momenteel zijn er 723 productiefaciliteiten. Het varkensvlees wordt voor 20 procent verwerkt tot gedroogde producten (bijvoorbeeld Sibiu Salami) en voor 80 procent tot gekookte producten (bijvoorbeeld Bologna, Frankfurter worsten, gekookte ham).

5. Rundvlees

Na 1989 is het aantal runderen in Roemenië sterk afgenomen. Deze afname werd vooral veroorzaakt door de sluiting van grote coöperatieve boerderijen, waar in enorme complexen rundvee gefokt werd. De dramatische reductie in de rundveeproductie zorgde ervoor dat steeds meer rundvlees vanuit het buitenland werd geïmporteerd. Vanwege het toenemend aantal BSE-gevallen in Europa heeft de Roemeense Veterinaire Dienst een verbod ingesteld op de invoer van rundvee en -vlees uit een aantal landen. De importban voor sommige landen daarna opgegeven. Import blijft echter moeilijk door andere importeisen, zoals quarantaine.

6. Vleesproductie (x 1.000 ton)

	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>
Vlees	259,4	248,5	222,0
- Rundvlees	25,6	121,8	13,9
- Varkensvlees	169,8	153,0	145,6
- Kippenvlees	62,9	68,4	60,7
- Schapen- en geitenvlees	0,8	0,8	0,5
Vleesbereidingen	126,8	138,2	123,6
Vlees in conserven	11,3	13,8	15,5

Bron: Ministerie van Landbouw, Voedsel en Bosbouw, 2003

7. Zuivel

Zuivelbedrijven kennen een tekort aan voldoende en continue aanvoer van onbewerkte melk van een goede en stabiele kwaliteit. De melkproductie is afgenomen in de laatste jaren. De meeste melk wordt geconsumeerd bij de boerenhuishoudens (42 procent), een gedeelte wordt verkocht op de markt (25 procent) en een gedeelte wordt verkocht aan de verwerkende industrie (21 procent). De rest (12 procent) wordt gevoerd aan de kalveren. Om dit probleem op te lossen heeft het Roemeense Ministerie van Landbouw, Voeding en Bosbouw een bedrag van 1,306 miljard lei (34,8 miljoen euro) gereserveerd voor subsidies aan melkveehouders die hun melk verkopen aan de verwerkende industrie.

Er zijn meer en meer buitenlandse investeerders geïnteresseerd in de zuivelsector. Belangrijke investeerders zijn Nederland (Friesland Dairy & Drinks Group, Campina International), Duitsland (Hochland) en Frankrijk (Danone). Deze werken naast de verschillende lokale bedrijven. Hiervan zijn er momenteel 650, waarvan de helft waarschijnlijk zal moeten sluiten voor EU-toetreding.

Belangrijke regio's voor de zuivelproductie zijn Suceava, Brasov, Maramures, Cluj en Satu Mare. De belangrijkste producenten zijn Danone, Napolact (gedeeltelijk in handen van Friesland), Hochland, Brenac (in handen van Paramentru uit Griekenland), Dorna Lactate, Covalact (werkt samen met Campina), Prodlacta, Lactag, Friesland en Delaco.

Behalve voor kaas is Roemenië al vanaf 1989 netto-importeur voor zuivelproducten.

8. Zuivelproductie

	<i>Eenheden</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>
Melk voor consumptie	(x 1.000 hl)	1608,5	1581,3	1048,0
Boter	(x 1.000 ton)	6	6,3	5,8
Kaasproducten	(x 1.000 ton)	29,2	30,5	26,4
Melkpoeder	(x 1.000 ton)	12,4	8,59	7,8
Verse zuivel (3,5 procent vet)	(x 1.000 hl)	905,2	1076,8	1379,0
Eieren	1.000.000 stuks	5711	5765	6400
Eierpoeder	(x 1.000 ton)	134,4	0,8	0,22

Bron: Ministerie van Landbouw, Voedsel en Bosbouw, 2003

9. Oliën en vetten

Deze sector maakt een positieve ontwikkeling door, vooral door een constante groei van de zonnebloemproductie en een constante vraag naar zonnebloemolie in het buitenland. Het aantal ondernemingen dat actief is in deze sector, stijgt voortdurend. Op dit moment zijn er meer dan 500 productiebedrijven, waarvan 17 ondernemingen over een grote productiecapaciteit beschikken. Deze verwerken samen meer dan 90 procent van de totaal beschikbare grondstoffen. De producten die in deze bedrijven verwerkt kunnen worden, zijn zonnebloempitten (1.300.000 ton per jaar), sojabonen (ruim 537.000 ton per jaar), lijnzaden (75.000 ton per jaar) en wonderolie (25.500 ton per jaar). De olieverwerkende industrie produceert 418.500 ton per jaar aan bewerkte oliën en 48.000 ton per jaar aan margarine.

De distributieketen van oliezaden en olieproducten wordt gedomineerd door de grotere olieverwerkers, verspreid over het Roemeense platteland (voornamelijk private ondernemingen).

De verkoop van gebottelde olie wordt voornamelijk gerealiseerd via supermarkten, via versmarkten en kleine winkeliers die zich hebben gespecialiseerd in voedingsmiddelen. De consument vraagt steeds vaker om kwalitatief goede producten en de verpakking wordt als marketinginstrument belangrijker.

Er is een groeiende vraag naar margarine en de concurrentie tussen geïmporteerde en lokaal geproduceerde margarine verscherpt zich.

10. Groenten en fruit

De verwerkende industrie voor groenten en fruit bestaat uit 95 bedrijven met een gezamenlijke dagelijkse productiecapaciteit van 2.240 ton. Hiervan wordt momenteel slechts 12 procent benut. De productie van conserven is sterk afgenomen in de laatste tien jaar. Deze daling laat ook zien dat de voorkeuren van de consumenten veranderd zijn en dat de Roemeense bevolking steeds vaker kiest voor verse en/of diepgevroren groenten. De grote productiefaciliteiten zijn sterk verouderd en er is grote behoefte aan moderne materialen, technologieën en verpakkingen. In 2002 voorzag de lokale conservenproductie in ongeveer de helft van de vraag.

11. Vis

Visserijproducten zijn afkomstig uit de Roemeense meren, vijvers, rivieren, kunstmatige meren bij waterkrachtcentrales en uit de Donaudelta. In de afgelopen jaren is de productie van zoetwatervis sterk teruggelopen terwijl de consumptie van vis (gedeeltelijk afkomstig uit het buitenland) licht is gestegen.

De benutting van de visverwerkingscapaciteit bedraagt niet meer dan 70 procent. Dit komt onder andere doordat de beschikbare faciliteiten zijn verouderd en doordat er niet voldoende vis voorhanden is.

12. Import

Roemenië was traditioneel een netto-exporteur van agrarische producten, met name granen. Sinds 1990 is het land onder andere door de liberalisering van de import van agrarische producten veranderd in een netto-importeur van agrofoodproducten. Nederland bijvoorbeeld is de vijfde agro-exporteur, na Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk en Griekenland. Nederland exporteert vooral plantaardige vetten en oliën, ruwe plantaardige producten (snijbloemen, bloembollen), vlees en vleesproducten en groenten en fruit.

13. EU Sapard

(Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) 2000-2006.

Het Sapard-programma is een pre-accessieprogramma van de Europese Unie dat als doel heeft om de kandidaat-lidstaten te helpen bij hun hervormingsproces in de landbouwsector en bij de ontwikkeling van de rurale gebieden. De implementatie van het acquis communautaire staat hierbij voorop.

Voor de periode 2000-2006 ontvangt Roemenië 150 miljoen euro per jaar. Daarmee is het na Polen de grootste ontvanger van Sapard-gelden. De Roemeense overheid legt nog eens 50 miljoen euro bij.

De eerste prioriteiten liggen naast technische assistentie vooral bij:

- verwerking en marketing van landbouw- en visserijproducten (maatregel 1.1);
- ontwikkeling en verbetering van de infrastructuur in plattelandsgebieden (maatregel 1.2).
- Pas in een later stadium, waarschijnlijk in 2004, zullen ook investeringen in de primaire sector en ook in irrigatie vanuit Sapard worden ondersteund.

Maatregel 1.1. is gericht op de voedingsmiddelensector en kent een subsidie van 50 procent van de in aanmerking komende projectkosten toe. De totale in aanmerking komende kosten van een project moeten tussen de 30.000 en 2 miljoen euro liggen.

Alhoewel er werd uitgekeken naar deze fondsen, heeft de sector niet gereageerd zoals verwacht. Er zijn tussen augustus 2002 en februari 2003 slechts 72 projecten voor maatregel 1.1 bij het SAPARD-agentschap ingediend. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn het vinden van co-financiers en het voldoen aan andere financiële eisen, zoals geen schulden aan de staat, geregistreerde winst van de laatste drie jaren. Deze laatste eis is herzien en nu is er slechts sprake van winst in het laatste operationele jaar.

14. Wereldbank

Ook de Wereldbank heeft enkele projecten in voorbereiding die de landbouwsector in Roemenië verder tot ontwikkeling moeten brengen. Het Rural Development Project heeft als doel de levensstandaard van de plattelandsbevolking te verbeteren.

Het Rural Finance Project moet de investeringen in de landbouwsector stimuleren, de private initiatieven bevorderen en de armoede onder de bevolking bestrijden. De projectonderdelen zijn:

- Krediet- en leasemogelijkheden: Financiering van onderleningen aan geschikte partijen in de private sector om plattelandsactiviteiten gericht op productiviteit te financieren (zowel boerderij- als andere plattelandsactiviteiten). Voorbeelden zijn kleine onderleningen aan plattelandshuishoudens en kleine bedrijven of verhuur van afschrijfbaar kapitaalgoederen, zoals machines, gereedschap, voertuigen en uitrusting.
- Detailhandelbankwezen op het platteland en kleine financiering.
- Projectbeheer en technische assistentie bij de financiële marktontwikkeling op het platteland.

15. Het EU Phare Twinning-Programma

Er loopt een bijvoorbeeld een project gericht op de versterking van de capaciteit voor de implementatie van het veterinaire acquis en de verbetering van de mogelijkheden voor het afdwingen en naleven van de nieuwe geharmoniseerde veterinaire normen op centraal en regionaal niveau. Dit is een Twinning-project tussen de Veterinaire Dienst van het Roemeense ministerie van Landbouw, Voedsel en Bosbouw en de Nederlandse Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV), in samenwerking met het Schotse Landbouwinstituut. Het totale budget bedraagt 0,8 miljoen euro verspreid over 2001-2003.

Het project bestaat uit de volgende componenten:

- verbetering van het wetgevende proces, bestuur en de administratieve capaciteit;
- verbetering van toezicht op de ontwikkeling en uitroeiing van dierenziekten en op residubewaking;
- verbetering van controlefaciliteiten voor import en transit en grensprocedures.

Dit project heeft een positief effect op de voedselsector. Het verbetert de veterinaire wetgeving die de productie van dierlijk voedsel beïnvloedt en het streamlijnt de grenscontroleprocedures voor voedingsmiddelen.

16. Diverse Overheidsprogramma's

Op dit moment heeft de Roemeense overheid geen speciale programma's voor de voedselindustrie. Er worden wel subsidies toegekend voor het merendeel van de landbouwproducten die verkocht worden aan de verwerkende industrie. Op deze manier worden de prijzen van grondstoffen laag gehouden. Evenzo geven veel voedselverwerkende bedrijven de voorkeur aan het importeren van grondstoffen (in het bijzonder in de vlees- en suikerverwerkende industrie).

ir. mba, Freddy M.E. Jacobs, PBS Worldwide Voor Golden Valley op Agriflanders 2005